

TURGUT CANSEVER'İN OSMANLI ŞEHİRİ

Abdullah KARADAĞ

<http://www.hendesedergisi.com/yazardetay/10-69-turgut-canseverin-osmanli-sehri.aspx>

Mimari, varlığın bütün alanlarına ait sorunları kapsayan, onları çözümlmeyi hedefleyen, insanın her yönü ile yaşadığı güzel yapıları ve güzel şehirleri vücuda getirme sanatıdır.

Sanat, her zaman için bir meseleyi zeki, becerikli ve zarif bir şekilde çözümlene başarısını içerir. Sanatkâr, bu başarının kendisine sağladığı tatmin hissini, seyirci de onu fark edip paylaşmanın tadını çıkarır. Mimarının özelliklerinin bir kısmını sağlayan sosyo-psişik tercihleri ve bunların hepsini biçimlendiren imanın fikrî, manevi, inanç sistemine dair meselelerinin teker teker zeki, zarif ve becerikli çözümlerin ötesinde bütün bu alanlar arasında hiyerarşik düzenin yorumlanması ve başarılı, bütüncül çözümlenmesi de mimarının oluşması için bir zarurettir. [33]

İnsanı sanat eseri üzerinde düşündüren, sanatı öğreten, sanat ve inanç arasındaki bağları kuran eğitim merkezleri olarak tekkelerin, ahlak ve sanat temeli üzerinde oluşturulmuş ahilik kurumunun ortadan kalkması sonunda oluşan boşlukta, bilinçsiz toplulukların seviyesizliğine hizmet veren gazino şarkıcılığını sanat olarak tanıtanların toplumumuzun kültürel çöküntüsünün bugünkü sorumluları olduğunu söylemek asli bir vazife hâline gelmiş bulunmaktadır. [47]

Türkiye’de kargaşanın alacakaranlığında dünyanın pek çok gelişmiş veya az gelişmiş denilen ülkesinde olduğu gibi artizanal ve ahlaki üretim temellerini kaybetmemeye çalışan mimari, karanlık köşe başlarında iş koyma hünerine dönüşmüş, başkalarının yaptıklarını tırtıklayıp onlara yeni bir kılık giydirecek satma, başkasının çekirdeğini aşırıp pazarlama yankesiciliği hâline düşürülmüştür (Bu iş verme düzeni, şehirleşmeyi spekülasyona alet eden yaklaşımın sonucudur.).

Mimarlık çalışmasının bu dereceye düşürülmesi, esas itibariyle iş verme düzenine hâkim olan gayriahlaki tavırlar ile sorumsuzluktan ve bilgisizlikten kaynaklanmaktadır.

Arazi spekülâtorlerinin emrindeki şehir planlaması ve bu planlamanın kontrol sistemleri, yapı spekülasyonu ve işsizlik içinde esir olmuş geniş mimar kitlelerini bir hırsızlık, bir soytarınlık dünyasının zavallı oyuncularına olmaya mahkûm etmiştir. [28]

Dev, despot, karanlık güçler organizasyonları, sermaye ve devlet olarak esir ettikleri insanı tahakkümlerinin küçük, değersiz aleti olarak kullanmakta, ezip yok etmektedir.

Sermayeye veya devlete yeni bir anıt dikmek mimarının görevi olunca, mimar da bütün insancıl tavırları ve sorumluluklarını bir kenara atarak, her işi gelecekte alınacak işlerin bir reklamı sayarak her defa yeni soytarınlıklar yapmayı mesleğinin temel özelliği hâline getirmek zorunda kalmış ve mimari bu düzeye indirilmiştir. Mimarlık hayatına hâkim olan bu hasta ruha ilaveten bir de en samimi yaklaşımlara hâkim olan fetişizmin, putperestliğin, bütünlükten yoksun olmanın zorluklarının eklenmesiyle mimarlık, daha da dramatik bir düzeye düşmüş bulunmaktadır. [29]

İnsan ile çevresi arasındaki bağları yalnız yüksek seviyeli bir mimari ile kurmak imkânı olduğu ve insanın fiziki çevresinin sonsuz önemi düşünülürse şehri vücuda getirecek mimariye bütünlüğünü ve seviyesini kazandıracak bir standardizasyonun seçkin mimar, teknisyen ve düşünürlerden kurulu bir grup tarafından geliştirilebileceği ortaya çıkar. [55]

19. asrın ortalarından itibaren bütün tarihî tecrübeyi ve birikimi inkâr ederek her şeyi yeniden inşa etmek için gerekli imkânlara sahip olduklarını ileri süren Batılı mağrur devrimcilerin bütün dünyayı cennete çevirme vaatleri defalarca sonuçsuz kalmış bulunmaktadır.

Dökme demir ve çelik yapı tekniklerini geliştiren 19. asır mühendisleri, dünyanın geleceğini değiştireceklerini, yepyeni bir dünya inşa edeceklerini iddia ediyorlardı. Gerçekten dünya, tarihinde görülmemiş bir değişim yaşadı. Ancak, bu değişim, dünyayı cennet yerine felakete sürükledi. Gerek sosyoekonomik gerekse teknolojik alandaki dünyayı değiştirme teşebbüslerinin - dikkatle bakılırsa- varlığın bir alanına ait çözümün her şeyi “amaç”a ulaştıracağı şeklindeki kanaatten, bir tek alandaki çözüme ilahî bir güç atfetmekten kaynaklandığı görülür.

Bu affedilmez yanılğı, mimari ile onun maddi varlık alanına ait teknik meselelerini birbirinden ayıran 19. asır eklektisizminin kültürel tutarsızlığı, bütün dünyayı kirletti. Kendi kültür ve inanç temellerine yabancılaşan İslam âleminde ise mimaride, Batı'nın yaşadığına ilaveten, kendisinin üretmediği çözümleri mutlak geçerliliği olan gerçeklermiş gibi kabul edip bunlar karşısında kendini herhangi bir değerlendirme yapma hakkına sahip saymayan bir tavrın da tahribatı yaşandı. [57-58]

Ancak, İslam sanatlarının insanlık tarihinde benzeri olmayan bir tezahürü olan geometrik tezyinatın kökeni ile ilgili sorular, İslam kozmolojisinden hareket edilerek aydınlatılmaya çalışıldı.

Allah'ın yarattığı âlemlerin, yaratıcının varlığın her alanında tezahür eden iradesine nasıl ulaşıp uyulacağı; İslam'ın, Allah'ın emrine kayıtsız şartsız uyma emrinin nasıl gerçekleşeceği de varlığın yapısına ait bilgi ile sanatın genetiğine ait bilginin bütünleştirilmesi ve yanılığlarından arındırılması ile mümkündür. [62]

Bütün insanlar, güzel bir hayat yaşama hakkına sahiptir. Geniş insan kitlelerine güzel bir çevre içinde yaşama imkânı sağlamak görevimizdir.

Bu yazının temel amacı, insanın çevresinin düzenlenmesine yön veren bazı sorunlara değinmek, ana tercihlerin doğrultusunu göstererek alanı tartışmaya ve ileriki çalışmalara açmaktır.

Sorunun karmaşıklığı ve yoğun ön yargıların etkisi sebebiyle ayrıntılı ve çok geniş açıklamalar gerekirken böyle bir yazının dar çerçevesi, ileri götürülmüş özetlemeleri zorunlu kılmaktadır. [67]

Osmanlı kültürünün içerisinde olduğu şehirlerimizin neredeyse yok olma düzeyinde tahribata uğramış olduğunu açıkça görüyoruz. Ancak, her şeye rağmen yalnız bize ait olmayan, bütün in-

sanlığın malı olan mimarlık kültür mirasımızın korunması ve tarihî şehirlerimizin ihya edilerek insanlığa ufuk açılması mümkündür ve bunu yapmak da toplumumuzun asli bir vazifesidir. [71]

Burada, 1958 yılına ait bir hatıramı nakletmeyi vazife biliyorum. Beynelmillel Mimarlar Birliği (Union International des Architects) Şehircilik Komitesi, İstanbul'da toplanmıştı. Bir hafta süren çalışmalar sonunda o tarihte İstanbul valisi olan Kemal Aydın Bey Malta Köşkü'nde cuma akşamüzeri bir davet verdi. Kongreye katılan yabancılara ve onlar adına Şehircilik Komitesi Başkanı Andre Gutton'a, davete ve toplantıya katıldıkları için teşekkür etti. Gutton'un cevabı uzundu. Birinci cümlesi ise bütün toplumumuzun yüreğini titretmesi gereken önemdeydi. Bu cümle şöyleydi: “İnsanlık tarihinin en büyük kültürlerinin, en müstesna değerlerinin katmanlar hâlinde bir arada yer aldığı en önemli toprak parçası olan tarihî yarımada'nın muvakkat hüsn-ü muhafaza imtiyazına sahip bulunmaktasınız.” Bu cümlenin anlamı apaçıktır. Açıkça, “Bu kültür değerlerini muhafaza edemezseniz buradaki varlığınız ve bu toprağın sahibi olma hakkınız sona erer.” demek istiyordu Andre Gutton.

Bugün bu topraklarda, 10 asırda vücuda getirdiğimiz kültürün kalan son parçaları da tehdit altında bulunuyor. Mesela İstanbul'da 10 milyon insanı taşıyacak metro, tüp geçit vs. ulaşım sistemlerinin bu kadar insanın yaşadığı şehrin %1'i kadar küçücük tarihî yarımada üzerinde birleşmesini öngören yatırım projeleri ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Tarihi boyunca ancak 300 bin kişinin yaşadığı, gündüzleri 900 bin kişinin çiğnediği, insanlığın bize “muvakkaten emanet ettiği” bu kültür alanı, tasarlanan projelerin uygulanması sonunda yok edilecektir.

Bilgiye dayanmayan kararların hiçbir alanda başarılı olamayacağı aşikârdır. Aerodinamik bilmeden imal edilen uçağın uçamayacağı gibi... Böyle olunca bugüne kadar bilgiye dayanarak şehirleri yönetme kararlarını açıkça ortaya koymayanlar nasıl şehirlerimizi felaket ortamı hâline getirmişlerse, bu tavır devam ettiği takdirde şehirlerimiz, ülkenin geleceğini tehdit edecek daha da büyük felaket ortamları olacaktır. [71-73]

1850'lerden itibaren İngiltere ve Fransa'da dökme demirin ve daha sonra çeliğin yapı malzemesi olarak kullanılması, bu yeni malzemeler ile mühendislerin o tarihe kadar hiçbir çağda benzeri görülmemiş yüksek veya çok büyük açıklıkları örten yapılar yapması, insanın çevresini düzenlemede mühendislik çözümlerinin tek tayin edici etken olduğu şeklindeki yanılığın gündeme getirdi.

Modern sanatın Doğu kökenlerini gösterecek örnekler, burada ayrıntılarına inilemeyecek kadar çoktur. 19. asırda Osmanlıların artık, Batı ile karşılaşma, dünyada olanları anlama ve değerlendiren kendisine ait çözüm üretme tavrından adım adım uzaklaşarak, kendi varlık telakkilerinin, dünya görüşünün, inanç sisteminin ürünü olan çözümleri tamamen terk ederek, bütünüyle Batı'nın geç kalmış taklitlerini tekrar etme yoluna girdiğini görüyoruz. Böyle bir girişimin temelinde, varlığını kendi gözleriyle görerek geliştirme yeteneğini tüketmiş ve kendini yok olmaya terk

eden, âdeta intihara götüren bir ümitsizliğin etkisi aşikârdır. Nitekim 1870'lerden itibaren Batı resim sanatı adım adım tasvir yerine soyutlamaya yönelik bir gelişme gösterirken Osmanlı sanatı, 1850'lere kadar tasviri reddeden temeller üzerinde geliştiği hâlde, Batı'nın ilerlediği yönün tam tersine, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi resmi Batı'nın 1870'lerde terk ettiği tasvirçiliğin en bayağı ve seviyesiz çözümlerini üretmeye yönelmiştir. [80-82]

Bütün 19. asrın kültür bakış açısı, yalnızca Helenistik temellere dayanan bir medeniyet tasavvuru üzerinde temellendiriliyordu. O kadar ki 1850'lerde Batı Avrupa'da kimse Rönesans'ı bilmiyordu. Rafael, Mikelanj, Leonardo bütün Batı Avrupa için yoktu. Jacob Burckhardt'ın "İtalya'da Rönesans Sanatı" adlı kitabından sonra Batı Avrupa, Rönesans sanatının yeniden farkına vardı.

Hemen Burckhardt'ın kitabından sonra Goethe, "Tüm Orta Çağ Hristiyan sanatını, kültürle alakası olmayan vahşiler sanatı" addetti. Onun için "Gotların Sanatı" anlamında "Gotik" diyordu o dönemin ürünlerine. Asya-Avrupa steplerinde aşağı yukarı 3. asırdan 16. asra kadar hâkim olan step kültürleri, hareketli kültürler hakkında kimsenin fikri yoktu. Tabii bu arada Uzak Doğu kültürleri, primitif kültürler ve İslam kültürü, kültürden sayılmıyordu. Sanatları da öyle. Tabii şehirleri de. Ama neye rağmen?

Çok önemli bir olay zikretmek gerekir: Fransa'nın 19. asırdaki en büyük edebiyatçılarından Alphonse de Lamartine Türkiye'ye geliyor (O kadar büyük bir prestiji var ki Fransa'da cumhurbaşkanlığına namzetliğini koymasını için müthiş ısrarlara sırtını çevirip geliyor.). Abdülmecit, kendisine Denizli yöresinde büyük bir çiftlik hediye ediyor. Lamartine, rica üzerine ricada bulunuyor çok daha küçük bir çiftlik verilmesi için. Orada 10 küsur sene yaşıyor (1830-45 arası). Bu seyahatin Osmanlı topraklarında geçen günlerine dair "Doğu Seyahati" adlı hatıralarında şunu söylüyor: "Bu memleketin iki özelliği var ki bunları hiçbir Batılı'nın tasavvur etmesine imkân yoktur. Birisi, bu memleketin temizliği ki hiçbir Batılı böyle bir temizliği tasavvur dahi edemez. İkincisi de memleketin güzelliği."

Ziya Paşa, "Diyar-ı küfrü gezdim, beldeler kâşâneler gördüm / Dolaştım mülk-i İslâmı bütün viraneler gördüm" diyor. Ziya Paşa bunu yazdığı sırada Fransız sanayileşmesi başlamış bulunuyor, Fransa'nın bütün şehirlerinin kenar mahallelerinde akıl almaz bir sefalet yaşanıyor. Ziya Paşa'nın ise bundan haberi yoktu. Yaşadığı ülkenin güzelliklerini takdir etmekten acizdi. Alphonse de Lamartine'i hayranlıklara sürükleyen şeyden de habersizdi.

Aynı şekilde 1924'te, Le Corbusier, Balkanlardaki Osmanlı şehirlerini, Trakya'yı, İstanbul'u geziyor. Buradan hareket ederek, müthiş hayranlıklarla aldığı ölçüler, yaptığı tespitler Le Corbusier'nin mimarisinin temellerini oluşturuyor. Aynı tarihte biz, o şehirleri harita mühendislerinin şehir planı üzerine cetvelle çizdikleri yolları inşa etmek için yıkıyorduk.

Bütün dünyada şehir planlarına "şehir planı" denirken Türkiye'de "imar planı" deniyor. Sanki daha evvel mamur değilmiş de (?) sonra mamur olacakmış gibi. [87-89]

Gazali, Tehafüt el-Felasife (Filozofların Tutarsızlığı) isimli önemli kitabında Doğu ve Batı arasında cereyan eden büyük bir tartışmaya temas ediyor. Aristo'nun düşüncelerini İslam dünyasına taşıyan Farabi ve İbni Sina'yı zikrettikten sonra, "Bu ikisini değil, bunların efendilerini tenkit edeceğim." diyor. Efendileri de Aristo; onu tenkit ediyor. Getirdiği tenkit ile, Aristo metafiziğinin statik bir varlık telakkisine dayandığını ve bu açıdan temel bir yanlış temsil ettiğini ortaya koyuyor.

Gazali'nin bu açıklaması, Muhyiddin Arabi'de devam ediyor. Arabi'nin son derece önemli kitabı Fususu'l-Hikem, peygamberlerin hikmetlerinin bir dizisi. Şuayb peygamberin hikmetinin anlamında "varlığın her an yeniden oluşma hâlinde bulunduğunu, hiçbir şeyin statik ve değişmez olmadığını, her şeyin sürekli değişir olduğunu" yeni bir büyük mantık silsilesiyle, Kur'an-ı Kerim'in bir ayet-i kerimesinden hareket ederek bir kere daha anlatıyor. O ayet-i kerimede Allah, "Ben, her gün başka şe'ndeyim"* diyor. [98]

Tezyinîlik, şahsiyetleri ortaya koyarken bunların bir araya gelmesinden oluşan bütünlüğün de bir güzellik olmasını, dünyayı güzelleştiren bir şey olmasını sağlıyor. Bu olay, oluşum biçimi bakımından da ilginç. Bir kere dedik ki her şeye rağmen bir bütünlük var. O bütünlük bir standartlar düzeninde ve standartlar ruhuyla oluşuyor. Standartlar, nasıl pencereler için varsa inşai sistemler için de var, komşuların birbiriyle ilişkilerinde de var. Yani komşunun hakkını, mahremiyetini, manzarasını yahut ışığını ihlal etmemek gibi bir hukuk söz konusu.

Bu hukukun ilginç olan tarafı şu: standartlar tanımlandıktan sonra, uygulama insanlar tarafından gerçekleştiriliyor. Yani yönetmeliklerde olduğu gibi sağdan 3 metre, soldan 3 metre şeklinde değil (ama bu yönetmeliklerde 3 metre Diyarbakır'da 12 katlı iki bina arasında da 3 metre oluyor, 12 katlı iki binanın yatak odaları karşı karşıya birbirine bakıyor. Böyle akılsızlıklar oluyor.). Sözü ettiğimiz Osmanlı şehir oluşumunda, herkes evini komşusuyla mutabık kalarak yapıyor. Bu sosyal mutabakatın ve iradenin yansıması olarak şehri insanlar inşa ediyor. [102-103]

Şehir merkezindeki yapıların hepsi vakıflara ait. O zaman burada teşekkül eden ve vakıfların elinde toplanan artı-değer vakıflar tarafından şehirlie hizmet, sosyal donanım ve altyapı olarak geri döndürülüyor. Habitat Konferansı'nda tartışılan çok önemli bir konu, "21. asrın şehrinde vakıfların oynayacağı rol" idi. [105]

Nezih Eldem, 1949-1950 senelerinde mimarlık kültürünü araştırmak için iki sene Roma'da bulunmuş. Bolonga'da birkaç ay kalıyor, mahalle komitelerinin çalışmalarını takip ediyor. Orada şahit olduklarını anlatıyor. Mesela yaşlı bir kadın diyor ki: "Karşı kaldırımın değişmesine razı değilim. Ben 60-70 senedir burada oturuyorum, buradan karşı köşeyi seyrederken yaprakların arasından sızan güneş ışıklarının gelip orada farklı renkteki taşların üzerinde kıpırdayışının güzelliğini tarif edemem. Bu, hayatımın bir parçası, gerçek bir güzellik. Bunu tahrip edemezsiniz." Evet, onu tahrip etmiyorlar.

İnsanların kararlarıyla katıldıkları ortama benzer bir başka olay, 1957’de Boston’da cereyan ediyor. Buna Boston Vakası diyorlar. 1957’de, Karayolları Fevzipaşa-Antalya sahil yolunu yapıyor. O sırada Demokrat Partili milletvekillerinden birkaçı yolun sahilden geçmemesi için çaba harcıyorlar; fakat Karayolları kararında ısrarlı. Bu arada Alanya şehri ilginç; bir kale şehri, bir de ova şehri var. Frank Lloyd Wright’ın “World Art City” tasavvurunun tıpatıp aynısı. Wright, birlikte çalıştığı tarım ekonomisti ve tarımcılarla beraber çok geniş bir grupla, “4-5 dönümlük parsellerde tarım yapıldığı takdirde, ailelerin müreffeh bir şekilde yaşayabileceğini” tespit etmişti. Alanya’da da 4-5 dönüme, bazen 10 dönüme çıkan parseller var. Narenciye ve muz bahçesi olan bu parsellerin içinden, sulama yapmak için, dağlardan gelen suyun aktığı kanallar geçiriliyor. Her bahçede ailenin evi var, âdeta bir konak. 1957’de aile başına gelir 2.500 liraydı; oldukça yüksek bir rakam (O tarihte İstanbul’da belediyede danışman olarak çalışıyordum, en çok para alan mimardım ve ayda 250 lira kazanıyordum.). Bu evlerde yaz-kış sürekli oturuyorlar, tarım alanını işliyorlar ve cennette yaşıyorlar. Tam cennetin tarifi gibi, altından akarsular geçen meyve bahçelerinde yaşıyorlar. Karayolcular, bu meyve bahçelerini tahrip ederek iki şehri birbirinden ayıran bir yol yapmak istediğinde Alanyalılar bunu durduramayınca 10-20 km şehrin bir tarafında, bir o kadar da diğer tarafta olmak üzere, kara yolu çalışmalarını engelleyen barikatlar kurdular. Demokrat Partili milletvekillerinin tüm ikna çabalarına rağmen Karayolcular, Başbakan Adnan Menderes’e gidip “Bunlar sizin icraatınızı engelliyor!” dediler. Engellemeyi durdurmak için de 1957 yılında (emir Menderes’ten mi, Bayındırlık Bakanlığı’ndan mı çıktı, bilmiyorum) Kızılkule’den şehir merkezine kadar ekseriyeti Alanya eşrafı Halk Partili olan kişilerin 50 kadar konağı bir perşembe günü boşaltıldı ve iki günde tamamen yıkıldı. Çok müstesna bir mimari kaliteye sahip konaklardı bunlar ve Alanya halkının direnişi sona erdi. Aynı sene (1957’de) birkaç senelik çok ciddi bir çalışmayla planlanarak Boston’a yapılan çevre yoluna ve çevre yolundan şehre giriş yollarına çevredeki köylüler karşı çıkıyor. Tıpkı Alanya’da olduğu gibi engellemeler başlıyor, mahallî semt merkezi ile karayolları idaresi bir araya geliyor. Karayolları idaresi diyor ki, “Köylüler niçin engelliyor? Bir nedeni olması lazım.” Şehir plancıları, tarımcılar, ekonomistler, sosyal bilimciler vs.’den oluşan bir heyet, bir sene çalışıyor. Çıkan netice müthiş önemli. Her noktada köylülerin itirazlarının haklı olduğu ortaya çıkıyor. Bu olaya “Boston Vakası” deniyor. İtirazlar dikkate alınarak bütün güzergâh yeniden planlanıyor.

Vakanın teorik değerlendirmesi şöyle: Merkezde bulunan kişi, tepeden baktığı zaman mahallî, mikrokozmosa ait realiteleri göremez; ancak genel şeyleri görebilir ve değerler sistemini, karar mekanizmalarını belirleyebilir. Fakat mikrokozmosa ait detayları göremez. Onun için planlama, mutlaka mahallî insanın strateji alternatifleri karşısındaki tepkisine katılımına ihtiyaç duyar. Söz konusu olan sadece tepki değil katılımdır. Bilgiden hareket edilerek üretilen çözüm de ayrıntıdaki eksiklerinin tamamlanması, yanlışların düzeltilmesi ameliyesidir. Bu da o insanların katılımıyla gerçekleşir. [123-125]

Bugünkü durumda Körfez Depremi'nin getirdiği felaketten daha büyük felaketleri önleyebilmek için en seçkin insanların bir araya getirilmesi suretiyle "Konut mimarisine, ev inşaatına nasıl sağlamlık ve yüksek bir kültür değeri kazandırırız?" diye tartışmalı ve yapılan yanlışlıkların sebebi olarak düzensiz çevrelere doğru gelişen ve defalarca yoğunlaşan, yağ lekeli gibi yayılarak büyüyen şehirlerin yerine, her biri kendi içinde düzenli olan Alman şehirlerinde olduğu gibi galaksi biçiminde, metropollerin unsurları olan şehir inşa etme yoluna gitmeliyiz. [128]

Bu teknoloji (Osmanlı evinde kullanılan teknoloji), son derece yüksek vasıflı bir ahşapla gerçekleştiriliyor. Meşeyle, dünyada bilinen en iyi ağaç cinsiyle gerçekleştirilen bu teknoloji, Orta Avrupa teknolojisinden çok farklı. Orta Avrupa'da yağmurlu, serin bir iklim olduğu için ağaç çok çabuk, fakat çok gevşek olarak büyüyor. Bu nedenle Orta Avrupa'da ahşap malzeme gayet kalın, 30x30 dikmelerle o genişlikteki tabanlarla kullanılıyor. Ve bu büyük kesitli parçaların karmaşık iç içe geçme teknikleri vs. var. Buna mukabil Osmanlı ahşap teknolojisi, dünyanın en dayanıklı ağacıyla, meşeyle yapılıyor. Amerikan beton frame'de ve Asya, Avrupa stepleri göçebelerinde olduğu gibi, çok önemli bir madeni parça ile birleştiriliyor. Bazen 40-50 cm boyunda bir çivi 3 ahşap parçayı birbirine bağlıyor. Bu çivi konik, dört köşe kesitli. Dolayısıyla çivi içerisinden geçireceğiniz deliği delme bilgisine sahip olmak gerekiyor. Bu çivi yerine çakıldığı zaman ahşabı ezerek onunla bütünleşiyor. Çivinin sathı dümdüz değil, dövülerek gayrimuntazamlaşmış. Çivi çakıldığı zaman meşeyle bütünleşiyor. Sonuna kadar çakıldıktan sonra ucu tersine çevriliyor. Tersine çevrilen uç çakılarak ahşaba gömülüyor. Böylece çivinin başıyla ucu birbirini tamamen zapt eden, bu üç parçanın birbirinden ayrılmasına katiyen müsaade etmeyen bir sağlamlığa ulaşıyor. Tabii beton frame'e göre bu ahşap iskeletin yükü daha büyük oluyor. Bu bağlantı parçaları sayesinde deprem, bağlayıcı parçaları birbirinden ayıramıyor. [139]

Tabii Türk evini bugünkü apartman sefaletimizle kıyas edemeyiz. İkisi aynı dünyanın malı değil. Ve bugün şehirlerimizdeki evler %99'uyla utanç verici bir iptidailik görünümünde. Hem mimar hem mühendis hem doktor unvanlarıyla bu çirkinlikler dünyası üretiliyor.

Türkiye önümüzdeki 30-40 senede 55 milyon insanına şehirlerde yeniden ev yapmak mecburiyetindeyse bu standartlar düzenini tesis etmek ve en yüksek vasıfta mimari tekniklere sahip evleri üretecek bir genç mimarlar nesli yetiştirmekle mükelleftir. Bu genç mimarlar nesli o zaman, geniş bir sahtekârlık alanı olan dekorasyon-iç mimari safsatalarını da tasfiye ederek evi, Osmanlı evinde olduğu gibi, bahçesi, mimarisi, sokak ilişkisi, cumbası, yerli dolapları, tavanı, döşeme kaplamasıyla beraber üretecek, belki bunun arasına birkaç araç daha ekleyecek. Ama bu büyük sadeliğin güzelliğini tekrar gündeme getirecek mimarinin standartlar düzenini kurmakla mükelleftir. Bölgesel malzeme imkânlarına, iktisadi kaygılara göre ve bu malzemelerden her türlü kullanışa, her standartta, her gelir düzeyindeki aileye güzel evler vücuda getirme imkânıyla.

Haiz olduğumuz değerleri savunanların değil, onlara karşı çıkanların kültürel hastalıkları savunduklarını söylemek istiyorum. Türkiye; üniversiteleriyle, araştırma merkezleriyle, müteşebbisleriyle, üreticileriyle politikacıları yanlışlıklara iten iptidai teknokrasisini tasfiye etmeli; yeni tek-

nolojileri yeni mahalleleri inşa etmek, yeni şehirler kurmak için nasıl vücuda getireceğini çözümlmeli ve bu yeni şehrin yeni mahallelerini inşa ederek önümüzdeki 30 senede şehirlerde 55-60 milyon insanını, köylerde de 15 milyon insanını ev sahibi yapacak şekilde halkın üretme gücünün önündeki bütün engelleri kaldırmalıdır.

Bir yapıda, evvelce sözünü ettiğim demir çivinin çakılacağı deliği delmek için matkap arandı, bütün dünyada bulunamadı. Türkiye’de bir demirci ustanın babasının benzer bir bilgisi varmış. O sayede matkap imal edildi. İşte bu yetenekleri harekete geçirerek bu memleketi yeniden kurma şansımız var. Osmanlı deneyi bizim için bir hazine. Bizim için olduğu kadar, bütün insanlık için de bir hazine. İnsanlık, teknolojinin Osmanlı toplumunun yayılma alanında nasıl vücut bulduğunu, neleri çözdüğünü görüp buna yeni teknolojiler ilave ederek insanlığın bu büyük trajedisine çözüm bulabilir. Osmanlı tecrübesi ve Türkiye’nin yetiştireceği nesille bu mümkün olacaktır. O zaman Türkiye dünyaya yetişen değil, dünyanın en asli meselesinde önde giden ülkesi olacaktır. [146-148]

*Rahman Suresi, 55/29: “Göklerde ve yerde bulunanlar, (her şeyi) O’ndan isterler. O, her an yeni bir ilahî tasarruftadır.”